

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XX

Yayın Komisyonu:

Prof. Dr. Necati ÖNER (*Dekan*)

Prof. Muhammed TANCİ

Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU

Doç. Dr. Talât KOÇYİĞİT

Doç. Dr. Gültekin ORANSAY

Doç. Dr. Esat COŞAN

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XX

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XX

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ.ANKARA-1975

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa
Muhsin BALAKBABALAR, <i>Ord. Prof, Hilmi Ziya Ülken</i>	V
Muhsin BALAKBABALAR, <i>Mehmet Karasan</i>	XXIII
Muhsin BALAKBABALAR, <i>İki Dost</i>	XXVI
<i>Prof. Muhammed B. Muhammed Tavit Et-Tancı</i>	XXVIII
<i>Dr. Ragıp İmamoğlu</i>	XXXI
<i>Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY, Arkadaşım Muhammet Tancî</i> ..	XXXIII
<i>Prof. Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU, İnkârcılıktan Doğan</i> <i>Bunalımlar</i>	1
<i>Prof. Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU, İslam'da Ahlâk Mese-</i> <i>lesi</i>	13
<i>Prof. Dr. Cavit SUNAR, Madde ve Ruh Hakkında Birkaç</i> <i>Söz</i>	21
<i>Prof. Dr. Şakir BERKİ, İslâm Hukukunun Ana Hatları .</i>	53
<i>Prof. Dr. Mubahat Türker KÜYEL, Değer ve Fârâbî</i>	71
<i>Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, Kur'anda İnsanın Yaratılış</i> <i>Sahnesinin Düşündürdükleri</i>	85
<i>Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, Ye'cüc-Me'cüc ve Türkler .</i>	97
<i>Doç. Dr. Süleyman ATEŞ, Kur'ân-ı Kerim'e Göre Evrim</i> <i>Teorisi</i>	127
<i>Doç. Dr. Süleyman ATEŞ, İmamiyye Şiasının Tefsir An-</i> <i>layışı</i>	147
<i>Dr. Mustafa FAYDA, El-Huzâ'î'nin Tahric'inin Neşredilme-</i> <i>yen Son Bölümü</i>	173

	Sayfa
Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>İslâm Ülkelerinin Yakın Tarihi</i> . . .	199
Dr. Ethem Ruhi FIĞLALI, <i>Hâriciliğin Doğuşuna Tesir Eden Bazı Sebepler</i>	219
Hüseyin AYDIN, <i>Niçin İslâm Felsefesi Vardır?</i>	249
Mustafa SABRÎ-Prof. Dr. Hüseyin ATAY, <i>Vahdet'ül-Vucud</i>	257
Prof. Dr. M. Yusuf MUSA, <i>Tâbi'ilerin Fıkıh Anlayışları</i> (Çeviren: Dr. Abdulkadir ŞENER).	275
Fauzi M. NAJJAR, <i>Fârâbi'nin Siyasi Felsefesi ve Şiilik</i> (Çeviren: Mehmet DAĞ)	293
Abdu'l-Fettâh Ebû GUDDE, <i>Halk'ı Kur'an Meselesi</i> (Çeviren Mücteba UĞUR).	307
Jean DELAY-Pierre PİCHOT, <i>Psikolojinin Tanımları. Metodları ve Komşu Disiplinlerle İlgileri</i> (Çeviren Erdoğan FIRAT).	323

ARKADAŞIM MUHAMMET TANCÎ

(1918-1974)

Prof. Dr. Neşet Çağatay

Büyük bilgin ve değerli insan Muhammed Tancî'yi 29 Aralık 1974 günü kaybettik, İçimize, unutulması güç büyük bir acı bırakıp gitti. Onunla bilim âleminin büyük bir direği çöktü.

Kendisi, 1953 yılından beri, Fakültemizde Profesör olarak görev yapmakta idi. Otuz beş yaşında bir genç iken memleketimize geldiğinde önce, Fakültemizin "İslam Felsefesi kürsüsü" Profesörlüğüne atandı. Bir yıl sonra Prof. Yusuf Ziya Yörükân'ın ölmesi üzerine, onun okuttuğu "İslam Dini ve Mezhepleri Tarihi" derslerini de okutmaya başladı.

Prof. Tancî kısa sürede büyük küçük herkesin sevgi ve güvenini kazandı. İslâmî bilimlerle uğraşan herkes karşılaştığı müşkülleri ona sorardı.

Rahmetli, islâmî bilimlerin hemen hemen her alanı ile: Hadis, Tefsir, Fıkıh, İslâm Felsefesi, İslam Dini ve Mezhepleri, Bilimler Tarihinin Matematik ve Geometri alanları ile yakından ilgilenirdi. Bütün ömrünü, kitaplıklarda bu bilimler üzerine yazılmış eserleri incelemekle geçirirdi. Türkiye'nin hemen hemen bütün kitaplıklarındaki, özellikle İstanbul kitaplıklarındaki arapça yazmaları onun kadar bilen ve tanıyan başka kimse yoktur.

Memleketi olan Fas da ısrarla onun yurduna dönmesini, orada görev almasını istiyordu. Bu çağrıya uyarak 1962 yılında memleketine gitti. Orada kaldığı üç yıla yakın bir sürede Rabat Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Arap Dili ve Edebiyatı, el-Karaviyin Üniversitesinde de İslam Felsefesi ve İslam Mezhepleri derslerini okuttu. Bu görevler yanında Telif Tercüme ve Yayın İşleri Genel Müdürlüğünde de bulundu.

Prof. Tancî, 1965 yılında Fas'tan Türkiye'ye döndü. O zamandan beri İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde Kelam dersleri ile İslam Mezhepleri ve İslam Tarihi derslerini, ayrıca İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Arap Dili ve Edebiyatı derslerini okuttu.

Kendisi, 1970 yılı Haziran ayında yeniden Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi "İslam Dini ve Mezhepleri Tarihi kürsüsü başkanlığı" na getirildi. Kısa bir süre sonra, İslam Hukuku kürsüsünün yönetimi de ona verildi.

Geçen yıl, A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin boş bulunan Arap Filolojisi Kürsüsünü yönetmesi için yapılan ricayı da kabul etti.

O, öyle gür akan bir pınardı ki onun bilim çeşmesinden herkes kana kana içerdi. Onunla yapılan normal konuşmalarda bile insan birşeyler öğrenirdi.

Prof. M. Tancî ile, onun Türkiyeye ilk gelişinden beri en içten ve yakın iki arkadaşlık. Bu nedenle onun ölümü ile bir kardeşimi kaybetmiş kadar derin acı duydum. Her sırrımı bana açar her işini benimle görüşürdü.

1955 lerde evlenmek istediğini söyledi. Bu konuda nasıl bir yol tutması ve nasıl bir seçim yapması gerektiğini birlikte tasarladık. O sırada İstanbul'a gidip gelişinde, rahmetli Prof. Mükrimin Halil Yınanç'ın, kendisine mezun talebelerinden şimdiki eşi Necla Hanımı tavsiye ettiğini söyledi. Hemen evlenme hazırlığına giriştik, evlendi. Ankaraya yerleşti. Bu evlenmeden bir kızı oldu. Bu çocuk Fasa gelişinde orada dört beş yaşlarında iken öldü. Ondan sonra bir kızı daha oldu. Emel adındaki bu yavrumuz şimdi orta okulda okumaktadır.

Rahmetli Tancî, Fakültemize ikinci atanışında, daha önce İstanbul'a yerleşmiş bulunduğu ve aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Arap Edebiyatı dersi verdiği için her hafta Ankaraya gelip giderdi. Hemen hemen her gelişinde akşamları bize gelir, birlikte yer, çay içer gecenin geç saatlerine dek türlü konularda sohbet ederdik. Biz de İstanbul'a vardığımızda onlara gider hep birlikte olurduk. Sanki yarısı İstanbul'da yarısı Ankarada olan ikiye bölünmüş tek bir aile gibi idik. Rahmetlinin öldüğü günün akşamı, İstanbul'a evine telefon ettiğimizde Necla Hanım telefonun o ucunda, eşim ve ben bu ucunda buram buram taze duran anılarımı dile getirip ağlıyor, evimizdeki oturduğu koltuk boş kaldı diye çırpınıyorduk.

Prof. Tancî, son derece alçak gönüllü bir kişi idi; tathî, gülümseyişi yüzünden hiç eksik olmazdı ve derin bilgisi, ciddî kişiliği herkeste saygı uyandırırdı.

Bilgisiz olduğu halde bilgiçlik taslayanlardan hoşlanmaz, ham

sofu, yalancı, çıkarıcı, baĝnaz ve riyakâr kişilerden nefret ederdi. Samimî olmadıĝı kişiler yanında sıkılır, konuşmaz, kalabalıĝı sevmezdi.

Bu nedenle yaz tatillerinde تنها, sakin ve kafa dinlendirecek yerler aradı. Bu bakımlardan Avşâ Adasını çok sever ve yazları çoluĝunu çocuĝunu oraya götürür ve o arada Erdekteki bizim yazlıĝa da uğrardı.

Bununla birlikte o, içine dönük bir insan sayılmazdı. Sevdiĝi kişiler yanında çok neşelenir, fıkralar, hikâyeler anlatırdı.

Rahmetli, yirmi yıla yakın bir süredir Türk Üniversitelerinde çalışmakta, öğrenci yetiştirmekte, ana yurdu olan Fasa geri dönmek niyetinde görünmemekte idi.

Esasen 1962 yılında temelli kalmak niyeti ile, kitaplarını da yanına alarak gitmiş fakat iki üç yıl sonra yine Türkiye'ye geri dönmüş, kitaplarını da birlikte getirmişti.

Böyle uzun bir süre bizde hizmet ettiĝi halde ileride yaşlandığında, işten ayrılırken, hep sözleşmeli olarak çalıştığı için eli boş köşesine çekilmesine bir türlü gönlüm razı olmuyordu.

Bir gün bu duygumu ve durumu kendisine açtım; Fasa temelli olarak dönüp dönmiyeceğini sordum. “Ben Üniversitede çalışma hayatıma burada başladım. Bu bakımdan gözümü burada açtım sayılır. Burada evlendim, bütün dostlarım, arkadaşlarım burada. Türk gelenek ve göreneklerine alıştım ve benimsedim. Fasa son gidişimde de orada yaşayamayacağımı, yerleşmiyeceğimi iyice anladım. Artık ben buradan ayrılıp bir yere gidemem. Benim mezarım Türkiyede olacaktır” dedi. Memleketine dönmek istememesi nedenlerini uzun uzun anlattı. Bunların büyük bir çoğunluğu, oradaki politik ve sosyal ortamı beğenmeyişi ile ilgili idi.

Öyle ise neden Türk uyruĝuna geçmiyorsun? Geçersen emeklerin boşa gitmez, yaşlandığında kendine, çoluk çocuĝuna geçim sağlamış olursun dedim. “Çok isterdim ama kimse bana böyle bir teklif yapmadı, yol göstermedi” dedi.

Teklif gerek yok; kendin baş vuracaksın dedim ve hemen bir istida yazıp eline verdim. Böylece Türk uyruĝuna geçme işlemine başladı.

Heyecanlı bir tip değildi. Onun için duygularını belirgin olarak açığa vurmazdı. Ama, Türk uyruĝuna geçip nüfus cüzdanını alarak onu bana gösterdiği zaman ilk kez onda büyük bir sevinç ve heyecan gördüm. “Böylesi çok iyi oldu. Kendimin, çoluk çocuĝumun geleceği için iyi bir şey yaptığımı sanıyorum” dedi.

Fakat daha yapılacak işler vardı. Kendisi Türk uyruğuna geçtiğinde ellibeş yaşında idi. Bu gün yürürlükte bulunan Üniversiteler kanununa göre onbeş yıl daha çalışabilir, bu süre ise emekliliğinde kendine pek bir şey vermez, yarar sağlamazdı.

Bu nedenle, borçlanmak suretiyle eski hizmetlerinden hiç olmazsa on yılını saydırmak için bir kanun teklifi yaptırma girişiminde idik. Ama ne yazık ki bu işe daha başlamadan, ecel onu aramızdan alıp götürdü.

Prof. M. Tancî, tam çalışmalarının ürünlerini verebileceği bir sırada, genç denecek bir çağda, elli altı yaşında hayata gözlerini yumdu. A.Ü. İlahiyat Fakültesinde, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde yetiştirdiği yüzlerce öğrencisini, arkadaşlarını, çoluk çocuğunu göz yaşları içinde bırakıp gitti.

Okumak, kitaplıklarda araştırmalar yapmak, yeni şeyler öğrenmek, onları benzerleri ile karşılaştırıp akıl süzgecinden geçirerek manalandırmak en büyük zevki idi.

Kitap onun dünyası idi. Çalışmaya okumaya başladımı, vaktin geçtiğinin farkına bile varmaz, gecenin geç saatlerine dek dalar giderdi.

Kitaplara karşı olan bu derin tutkusu onu, bir çok değerli eserden oluşan eşine az raslanan zengin bir kitaplık sahibi etmiştir. Kitapları o kadar çoktu ki, Ankarada otururken ve İstanbula taşındıktan sonra bunları yerleştirip çalışmak için ayrı bir daire tutmuştu.

Bu özel kitaplığını, Fasa gittiğinde birlikte götürdü, dönüşünde geri getirdi. Bunların her yer değiştirmesi kendisine, masrafa, zahmete ve büyük yorgunluklara mal olurdu. Ama o bundan hiç şikâyet etmezdi ve kimsenin kendisine yardım etmesini de istemezdi. Tanrı bilir ya, ölümünün bir nedeni de, son günlerde kitaplarını, yeni tuttuğu bir daire ye taşıma sıkıntılarının yorgunluğu olsa gerek.

Prof. Tancînin ölümü, değil yalnız Türkiyede, İslam Âleminde bile yeri güç doldurulacak büyük bir kayıptır.

Tanrı, yaşlı eşine, kızına ve yakınlarına baş sağlığı, acısına katlanmada sabır versin. Hepimiz, ulu Tanrıdan kendisine gani gani rahmet etmesini, yaptığı hizmetlerin, iyiliklerin mükâfatını vermesini dileyeyelim. Nur içinde yatsın.